

Geneza przedsiębiorczości jest prawdopodobnie związana z prehistorycznymi okresami w życiu człowieka. Wynikało to zapewne z budzącego się w człowieku pragnienia posiadania większej ilości dóbr, przygotowywania się na różne niespodziewane sytuacje (susze, ataki innych grup ludzi, ataki zwierząt, powodzie, choroby i inne). Wynikało to zatem z pierwszych prostych potrzeb ludzkich poprawy własnego losu i ochrony życia własnego, swoich bliskich (kobiet i dzieci), a także większych zbiorowości (plemienia)¹. Jest to związane przede wszystkim z genezą życia społecznego. Człowiek nie mierzył się wyłącznie z samą przyrodą i zaspokajaniem indywidualnych potrzeb, ale także musiał dbać o innych, ale też i rywalizować². Jak podaje w tym przypadku Heilbronner (1993): „Odkąd człowiek zszedł z drzewa, ciągle miał do czynienia z problemem przeżycia, nie jako jednostka, ale jako członek grupy społecznej³”.

Początki przedsiębiorczości w sensie materialno-fizycznym, organizacyjnym i społecznym pokazywały jednak, że otoczenie dla jej kształtowania i rozwoju było przyjazne. Człowiek musiał zmagać się z warunkami przyrodniczymi, odległością od innych osad, wojnami i konfliktami, nierównym wyposażeniem w surowce przydatne dla wytwarzania narzędzi, co wpływało na szereg innych procesów i zjawisk, jak stratyfikacja społeczna, specjalizacja, rozwój pierwszych szlaków handlowych⁴. Szlaki handlowe i duże ośrodki wytwórcze w dalekiej starożytności były tworem ludzi przedsiębiorczych, ale też powstały dlatego, że były one zlokalizowane w ciepłych i żyznych regionach świata, w których istniały duże skupiska ludzi, ale także duże potrzeby i możliwość wielopokoleniowego rozwoju widocznego w przekazywaniu wiedzy, kontynuowaniu produkcji, ulepszaniu jej⁵. Wówczas istniał jedynie prymitywny barter, chociaż pojawiały się już w paleolicie ślady pierwszych surowców, które mogły być traktowane jako coś na tyle wartościowego, że było uznane za środek wymienny (muszle morskich małży, skorupy strusi), a to, że w wykopaliskach znajdowano je daleko

---

¹ T. Piechuch, *Przedsiębiorczość – podstawy teoretyczne*, C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 15.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem, s. 16.

⁵ Ibidem.

od ich naturalnych siedlisk (z dala od morza, z dala od siedlisk strusi) świadczyło, że ludzie przebywali duże odległości już wiele tysięcy lat temu, żeby wymienić towary. Są to jednocześnie pierwsze ślady przedsiębiorczości człowieka⁶.

Historia przedsiębiorczości według źródeł pisemnych zaczyna się w czasach Arystotelesa, który rozważał w jednym ze swoich dzieł w jaki sposób kupić tanio i sprzedać drogo gospodarstwo (V w. p.n.e.). Rzymianie dzięki Pax Romana stworzyli rejon dla bezpiecznej wymiany handlowej, ale nieefektywność i rozrost administracji, połączone z osadnictwem przyczyniły się do zaprzepaszczenia efektów rozwoju przedsiębiorczości w Imperium, jeszcze zanim zaczynało dochodzić do większych najazdów barbarzyńskich⁷.

Należy zacząć od samej etymologii tego słowa, zaś punktem wyjścia jest słowo przedsiębiorcy (ang. *entrepreneur*). Pochodzi ono od francuskiego odpowiednika (fr. *entrepreneur*), ten zaś pochodzi z języka frankijskiego, gdzie posługiwano się czasownikiem *entreprendre*, który oznaczał tyle co: „zaczynać (coś)”, „podejmować się (czegoś)”⁸.

Słowo „przedsiębiorca” używane w kontekście określanym w etymologii jako słowo ze średniowiecznej formy języka francuskiego, pojawiło się po raz pierwszy właśnie wtedy. „Przedsiębiorcą” był każdy kto podejmował się nadzoru nad wyrabianiem dóbr. Z kolei w wiekach kolejnych była to osoba podejmująca ryzyko w produkcji lub handlu, ale gdy odbiorcą były dwory i rządy ówczesnych państw (XVI-XVII w.)⁹.

Same narodziny terminu przedsiębiorczości są związane z XVIII i XIX wiekiem. W 1759 roku Richard Cantillon, irlandzki ekonomista pochodzenia francuskiego zaproponował termin przedsiębiorcy, który według niego był tym, który jest specjalistą w podejmowaniu ryzyka, dającym zabezpieczenie pracownikom, że odkupi od nich owoce ich pracy w formie płacy i sprzeda je na rynku po cenie jaką będą w stanie zapłacić klienci¹⁰. Z kolei w Anglii wówczas były zapoczątkowywane kolejne rewolucje

---

⁶ J. Carlen, *A Brief History of Entrepreneurship: The Pioneers, Profiteers, and Racketeers Who Shaped the World*, Columbia Business School publishing, New York-Chichester 2016, s. 5-6.

⁷ Ibidem, s. 51-55.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ M. Casson, A. Godley, *Entrepreneurship and Historical Explanation*, [w:] Y. Cassis, I. P. Minoglou (red.), *Entrepreneurship in Theory and History*, Palgrave MacMillan, 2005, s. 26.

przemysłowe, rozwijał się handel i sektor przetwórczy. Z kolei w USA zaczęto dostrzegać w myśli ekonomicznej potrzebę kształtowania przedsiębiorczości, jako postawy wynikającej z zawodowego i ekonomicznego rozwoju człowieka. Sam prezydent USA Abraham Lincoln uważał, że przedsiębiorczość to naturalna ścieżka życiowa człowieka, który najpierw pracuje dla kogoś, potem pracuje w swojej firmie, a potem zatrudnia innych w tej firmie¹¹.

W 1921 roku amerykański ekonomista Frank Knight zaproponował podejście inne, niż Cantillona¹². Mianowicie zauważył on, że ryzyko można w każdy sposób zabezpieczyć, jeżeli nie przez działania samego przedsiębiorstwa, to także we współpracy z wyspecjalizowanymi podmiotami sektora ubezpieczeń. Jednak niepewność, która jest dużo szerszą kategorią, niż ryzyko, nie podlega podobnym możliwościom ubezpieczenia/zabezpieczenia¹³.

Joseph Schumpeter (1934) zaproponował własne rozumienie przedsiębiorczości, które opiera się o jego wizję heroiczną postawy i osoby. W takim ujęciu przedsiębiorstwa jest wizualizowany jako ktoś kto tworzy nowe gałęzie przemysłu, w związku z czym odpowiada on za strukturalne przeobrażenia gospodarki¹⁴.

Z kolei Alfred Marshall (1919) zauważył, że w badaniach i analizach najczęściej brany pod uwagę jest aspekt przedsiębiorczości „wyższego rzędu” (ang. *high-level*), ale zapomina się o przedsiębiorczości „niższego rzędu” (ang. *low-level*)¹⁵. Przedsiębiorczość „wyższego rzędu” zajmowała się tworzeniem gałęzi przemysłu, tworzeniem zatrudnienia na dużą skalę, pojawianiem się linii kolejowych a nawet miast. Z kolei przedsiębiorczość „niższego rzędu” była rozumiana jako taki jej rodzaj, który charakteryzuje sektor małych i średnich przedsiębiorstw. Prawdopodobnie już wtedy należało pamiętać o tym, że małe i średnie przedsiębiorstwa i tak generowały większość PKB czy zatrudnienia¹⁶.

W takim ujęciu trzeba pamiętać, że przedsiębiorczość jest to w ujęciu ludzkim zespół postaw, wartości, zdolności i sprzężenie ich z indywidualnymi umiejętnościami i

---

¹¹ H. Augustyńczyk, op. cit.

¹² M. Casson, A. Godley, op. cit., s. 27.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

wiedzą osób przedsiębiorczych¹⁷. Z kolei w ujęciu organizacyjnym czyli przedsiębiorstwa, przedsiębiorczość to zbiorowa umiejętność ludzka (suma postaw przedsiębiorczych), która przekłada się na zdolności działania tegoż przedsiębiorstwa w jego otoczeniu. Nie jest to jednak zjawisko zawieszona w punkcie i podlega ono zewnętrznym wpływom i jest kształtowane zarówno przez czynniki zewnętrzne i wewnętrzne. Dlatego też można mówić o nim w kontekście procesu (proces przedsiębiorczy, ang. *entrepreneurial process*)¹⁸. Proces przedsiębiorczy to taki proces, w którym bierze udział przedsiębiorstwo, albo człowiek. Człowiek jest aktorem pierwotnym, gdyż to on przechodzi przez proces od etapu pracy dla innych przedsiębiorców, po założenie własnej firmy, pracę w niej, po zatrudnianie w niej własnych pracowników¹⁹. W tym ujęciu zysk i rozwój są nagrodą za umiejętność sprostania niepewności, która jest ryzykiem „nieubezpieczalnym”²⁰.

Można uważać, że przedsiębiorczość jest podstawą dla podejmowania się jakiegokolwiek działalności gospodarczej, w związku z tym gdyby nie przedsiębiorczość nie istniałaby taka działalność, a co za tym idzie również sama gospodarka. W tak prostym ujęciu rola przedsiębiorczości w gospodarce jest taka, że ją tworzy prawie w całości (z wyjątkiem np. prawa gospodarczego). Z. Ziolo ujmuje przedsiębiorczość jako podstawę dla aktywizacji gospodarczej osób, która przeradza się potem w aktywność podmiotów gospodarczych (przedsiębiorstw)²¹. W jego ujęciu model relacji przedstawia się następująco:

---

¹⁷ A. Zacharakis, W. D. Bydgrave, A. C. Corbett, *Entrepreneurship*, Wiley, London 2020, s. 41-43.

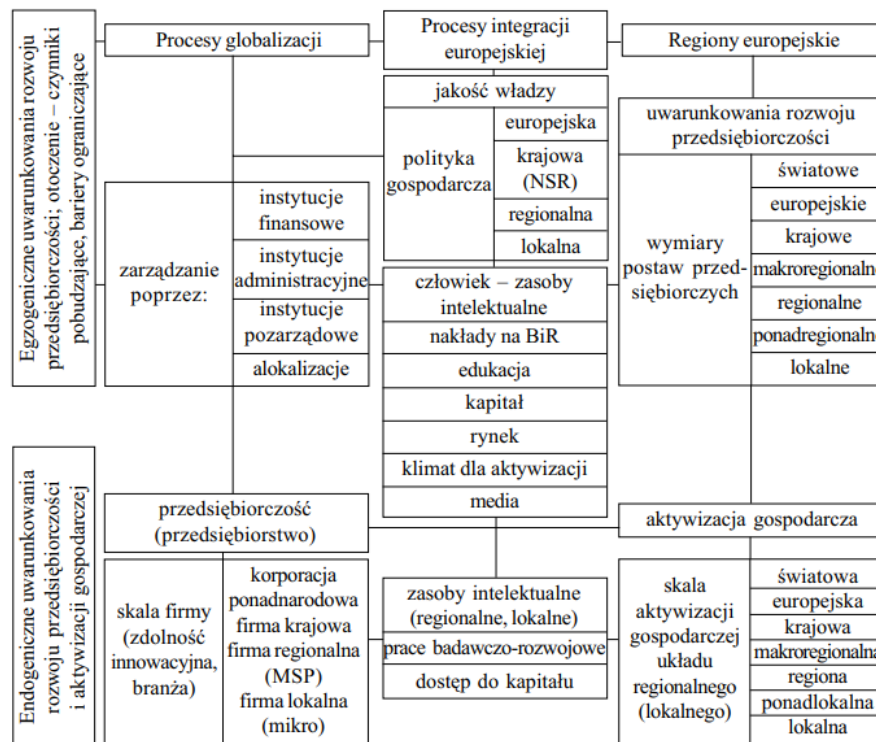
¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ Z. Ziolo, *Rola przedsiębiorczości w aktywizacji gospodarczej – zarys modelu*, „Przedsiębiorczość - Edukacja”, nr 3, 2007, s. 11-13.

Rysunek 1. Model relacji przedsiębiorczości i gospodarki.

Źródło: Z. Ziolo, *Rola przedsiębiorczości w aktywizacji gospodarczej – zarys modelu*, „Przedsiębiorczość - Edukacja”, nr 3, 2007, s. 12.

Osoby przedsiębiorcze to w ogólnym rozumieniu takie, które potrafią ze szczególną skutecznością realizować własne plany. Idzie za tym także dobre wykorzystywanie swoich mocnych stron, rozwijanie umiejętności i kompetencji, a także posiadanie wyższej od przeciętnej gotowości do podejmowania się wysiłku i ryzyka. Jednocześnie są to osoby, które dobrze rozpoznają różne zasoby i starają się nimi najbardziej efektywnie zarządzać. W takim ujęciu zasobami są środki rzeczowe, finansowe i niefinansowe, jak również czas.

M. Mierzejewski i K. Palimąka zajęli się zagadnieniem osoby przedsiębiorczej, jaka jest jej cecha, a także jaki jest potencjał każdego człowieka do stania się osobą przedsiębiorczą. Istnieje wiele prób historycznych wyjaśnienia zagadnienia ludzi przedsiębiorczych²². Według J. B. Saya (ekonomista i filozof żyjący na przełomie XVIII

²² M. Mierzejewski, K. Palimąka, *O przedsiębiorczości – czy wszyscy możemy być przedsiębiorczy?* „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”, z. 131, 2018, s. 332-333.

i XIX wieku) przedsiębiorcą był człowiek, który potrafił przemieścić kapitał ze strefy o niskiej zyskowności do takiej strefy, gdzie mógł on przynieść wyższe zyski²³. J. Mises i I. M. Kirzner uważali, że przedsiębiorca to ktoś kto dostrzega i wykorzystuje nadciągające okazje do osiągnięcia zysku, a równocześnie w tym procesie od badania możliwości, po dostrzeżenie potencjałów i realizację planów kieruje nim zdolność do odkrywania okazji²⁴.

---

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.